

Peniaze na Slovensku (obdobie od vzniku SR do zavedenia eura)

Ing. Pavol Kyjac
Národná banka Slovenska

The Czechoslovak koruna circulated as a legal tender currency in both the Slovak Republic and the Czech Republic until 7 February 1993. Following the agreed currency separation, the Slovak koruna and the Czech koruna were introduced as new legal tender in the Slovak and Czech Republics on 8 February 1993, and the previous Czechoslovak federal banknotes were marked by Slovak and Czech stamps. On the day of currency separation, Národná banka Slovenska put into circulation the first Slovak coin with a value of 10 Slovak koruna (10 Sk). The new Slovak currency consisted of seven banknotes with nominal values from 20 to 5000 Sk, produced by printing works abroad and put into circulation gradually, and of seven coins with values from 10 h to 10 Sk (minted from 1993 in the Kremnica Mint). On the Slovak banknotes, several high-level security features were to be found. The banknotes were designed by academic painter Jozef Bubák, and the coins were prepared by designer Drahomír Zobel. Národná banka Slovenska issued altogether 67 commemorating coins during the period of Slovak koruna circulation. They were made of precious metals, mainly of silver and gold, and were minted by the Kremnica Mint.

Od skončenia platnosti korunovej meny je len veľmi krátke obdobie, nič to však nemení na skutočnosti, že slovenská koruna bude už vždy predchodkyňa novej meny euro, ktoré sa stalo zákonným platidlom na Slovensku 1. januára 2009. Od roku 1892, odkedy sa na území Slovenska používala korunová mena, sa udialo mnoho politických, spoločenských a ekonomických zmien, ktoré samozrejme ovplyvňovali aj menu. To sa týka aj peňazí súvisiacich so vznikom samostatnej SR v roku 1993 a hodnotenia ich vývoja do zavedenia európskej meny.

V tomto článku neanalyzujeme obchodný beh peňazí v Slovenskej republike (SR). V rámci peňažného vývoja slovenskej korunovej meny si stručne pripomíname peniaze, ktoré sme ešte relatívne nedávno používali.

MENOVÁ ODLUKA SR s ČR k 8.2.1993

Časové obdobie od 1. januára 1993 do 31. decembra 2008 je historicky posledná etapa existencie a fungovania korunovej meny. Rozdelením Československej federatívnej republiky sa od 1. januára 1993 začala používať spoločná česko-slovenská mena v oboch nástupníckych štátoch Českej aj Slovenskej republiky, a to v rámci menovej únie dvoch suverénnych štátov.

Z hľadiska základných princípov fungovania meny bolo otázkou času, kedy spoločnú česko-slovenskú menu oba štáty ČR a SR nahradia národnými menami. Projekt osamostatnenia spoločnej meny súvisel začiatkom roka 1993 predovšetkým s organizačnými i technickými podmienkami, ktoré bolo potrebné vykonať bezporuchovo a plynule tak, aby v Českej republike

mohla byť v peňažnom obehu česká mena (česká koruna) a v Slovenskej republike slovenská mena (slovenská koruna).

Činnosti spojené s organizačným a technickým zabezpečením prechodu česko-slovenskej meny na dve národné meny mali na starosti centrálna banka oboch republík – Česká národní banka a Národná banka Slovenska. K rozdeleniu spoločnej česko-slovenskej koruny známemu ako menová odluka, došlo 8. februára 1993. Po technickej stránke bolo dovtedy platné obeživo, t. j. federálne bankovky okolkované slovenskými kolkami, resp. českými kolkami. Pre zaujímavosť treba poznamenať, že pôvodne sa okrem použitia kolkov teoreticky uvažovalo pri odluke meny aj o pečiatkovaní bankoviek ako o možnom spôsobe rozdelenia spoločnej meny.

DEŇ MENOVEJ ODLUKY – 8. FEBRUÁR 1993

Od 8. februára 1993 začala platiť na Slovensku nová mena – slovenská koruna, aj keď slovenskí občania platili za tovar a služby federálnymi bankovkami, na ktorých bol slovenský kolok. Podobne v Česku v deň menovej odluky českí občania už platili v obchodoch českou korunou, t. j. federálnymi bankovkami opatrenými českými kolkami. Výmenný kurz medzi českou a slovenskou korunou bol stanovený 1 : 1.

Dňa 8. februára 1993 uviedla Národná banka Slovenska do obehu emisiu slovenských bankoviek (federálne bankovky s kolkami), v nominálnych hodnotách 20 Sk, 50 Sk, 100 Sk, 500 Sk a 1000 Sk. Celkovo bolo okolkovaných 86 miliónov kusov bankoviek a v peňažnom obehu bolo 28 mld. Sk.

Československé bankovky so slovenským kolkom

Z pohľadu hodnotenia peňažného vývoja to bola dočasná emisia. Už koncom roka 1992 sa totiž tvorila legislatíva a pripravoval vznik samostatnej Slovenskej republiky a jej centrálnej banky a takisto sa už v tomto období intenzívne pracovalo na príprave nových slovenských bankoviek a mincí. Z dôvodov pripravenosti Slovenska na menovú odľuku mohla preto menová únia s Českou republikou skončiť skôr oproti pôvodným predpokladom. Dokladom pripravenosti Slovenska na vznik novej samostatnej národnej meny bolo okrem iného aj vydanie prvej mince – desaťkorunáka v deň menovej odľuky 8. februára 1993. Počas roka 1993 boli česko-slovenské okolkované bankovky a česko-slovenské mince postupne sťahované z obehu a nahrádzali ich nové bankovky a mince.

EMISNÁ ČINNOSŤ NBS

Vydávanie, čiže emitovanie peňazí do obehu v požadovanom objeme patrilo medzi základné funkcie a úlohy Národnej banky Slovenska. Podstatné bolo, aby v obehu bolo optimálne, resp. vyvážené množstvo peňazí, to znamená toľko peňazí, koľko zodpovedá reálnemu stavu ekonomiky. Peňazí v obehu by nemalo byť teda ani menej, ale ani viac, (inflačné peniaze spôsobujúce rast cien), ako si ekonomika vyžaduje.

Štruktúra peňazí slovenskej korunovej meny v rokoch 1993 – 2008 pozostávala zo 7 nominálnych hodnôt bankoviek 20Sk, 50Sk, 100Sk, 200Sk, 500Sk, 1000Sk a 5000Sk, (postupne bolo vydaných 36 samostatných vzorov bankoviek) a 7 nominálnych hodnôt obehových mincí 10 h, 20h 50h, 1Sk, 2Sk, 5Sk a 10 Sk. Predpokladáme, že mnohí si ešte vzhľad bankoviek a mincí pamätajú, keďže boli v obehu prednedávnym. Napriek tomu si niektoré základné informácie a parametre slovenských bankoviek a mincí v stručnosti pripomenieme.

Tab. 1 Prvé vydania slovenských bankoviek a mincí

Dátum vydania	Nominálna hodnota	
8. 2. 1993	10Sk	minca
30. 4. 1993	5Sk	minca
	2Sk	minca
	1Sk	minca
30. 6. 1993	50 h	minca
30. 8. 1993	50Sk	bankovka
30. 9. 1993	100Sk	bankovka
	20Sk	bankovka
	20 h	minca
29. 10. 1993	1000Sk	bankovka
	10 h	minca
15. 11. 1993	500Sk	bankovka
22. 5. 1995	5000Sk	bankovka
29. 9. 1995	200Sk	bankovka

Foto: J. Kubký

Zdroj: NBS.

Autorom návrhov motívov všetkých slovenských bankoviek bol akademický maliar Jozef Bubák.

Na predných (lícnych) stranách bankoviek sú portréty významných osobností a na zadných (rubových) stranách sú buď pamätné miesta, alebo výtvarne spracované znaky a artefakty, ktoré boli späté so životom a pôsobením týchto osobností.

Významné osobnosti Slovenska boli zobrazované na bankovkách aj v minulosti. Tento fakt bol dôležitý aj pri posudzovaní koncepcie stvárnenia prednej a zadnej strany pripravovaných bankoviek a ich následného výtvarného riešenia. S vydávaním, ale najmä s používaním bankoviek a mincí

Tab. 2 Motívy a rozmery slovenských bankoviek

Nominálna hodnota	Motív	Rozmer (v mm)
20Sk	Knieža Pribina (833)	65 x 128
50Sk	Slovanskí vierozvestovia sv. Cyril a Metod (9. storočie)	68 x 134
100Sk	Madona podľa plastiky Majstra Pavla z Levoče	71 x 140
200Sk	Anton Bernolák (1762 – 1813)	74 x 146
500Sk	Ľudovít Štúr (1815 – 1856)	77 x 152
1000Sk	Andrej Hlinka (1864 – 1938)	80 x 158
5000Sk	Milan Rastislav Štefánik (1880 – 1919)	82 x 164

Zdroj: NBS.

Tab. 3 Tlač jednotlivých vzorov bankoviek

Bankovka	V rokoch
20Sk	1993, 1995, 1997, 1999, 2001, 2004, 2006
50Sk	1993, 1995, 1999, 2002, 2005
100Sk	1993, 1996, 1997, 1999, 2001, 2004
200Sk	1995, 1999, 2002, 2006
500Sk	1993, 1996, 2000, 2006
1000Sk	1993, 1995, 1997, 1999, 2002, 2005, 2007
5000Sk	1995, 1999, 2003

Zdroj: NBS.

súvisí ich postupné opotrebovanie. NBS preto opotrebované a poškodené peniaze podľa potreby sťahovala z obehu a nahrádzala ho novým obeživom. Vyraďované obeživo sa následne komisionálne znehodnocovalo. Z hľadiska životnosti, resp. dĺžky používania peňazí v obehu, papierové peniaze podliehajú vo všeobecnosti opotrebovaniu a poškodeniu omnoho rýchlejšie ako kovové peniaze. Z tohto dôvodu bankovky bolo potrebné nahrádzať v obehu častejšie ako mince.

Slovenské bankovky mali vysoký stupeň zabezpečenia proti falšovaniu. Pri ich výrobe sa začali aplikovať viaceré ochranné prvky. Stupeň ochrany slovenských bankoviek sa postupne od roku 1993 zdokonaľoval, resp. na bankovkách rôznych nominálnych hodnôt boli vykonávané postupne viaceré úpravy. Išlo najmä o to, zvýšiť úroveň ich ochrany proti falšovaniu a zároveň znížiť možnosť ich napodobovania na minimum. Napr. už v roku

Slovenské bankovky

1996 bola upravená farebnosť bankoviek 100Sk a 500Sk, v roku 1999 sa zvýšil stupeň ochrany bankoviek nominálnych hodnôt 200Sk, 1000Sk a 5000Sk a v roku 2000 bola bankovka 500Sk zabezpečená viacerými ochrannými prvkami: vysoko svetlým vodoznakom, opticky premenlivou farbou a ochranným povlakom. Na bankovke 1000Sk bola použitá vysoko reflexná fólia a na bankovke 5000Sk kinogram.

Všetky slovenské bankovky mali okrem voľne viditeľných ochranných prvkov aj ochranné prvky, ktoré neboli viditeľné voľným okom. Tieto sa však dajú zistiť a tým aj overiť len pomocou osobitných technických pomôcok. Ochranné drobné

Foto: Jakub Kyjarc

Tab. 4 Motívy a hmotnosť slovenských obehových mincí

Minca	Motív	Hmotnosť (v g)
10 h	Drevená zvonica zo Zemplína (19. storočie)	0,72
20 h	Kriváň ako symbol svojbytnosti slovenského národa	0,95
50 h	Veža na hrade Devín na sútoku riek Moravy a Dunaja	1,2 (2,8*)
1 Sk	Drevená soška Madony s dieťaťom z Kremnice	3,85
2 Sk	Hlinená soška Venuše (4. tisícročie pred n. l.)	4,4
5 Sk	Keltská minca Biatec, bratislavský typ (1. storočie pred n. l.)	5,4
10 Sk	Liaty kríž, Veľká Mača (10. – 11. storočie)	6,6

Zdroj: NBS.

* Vzor 1996 s použitím rovnakého motívu, ale iného mincového materiálu.

vlákna nachádzajúce sa v papieri bankoviek nevidno bez použitia špeciálnej techniky, mikrotexy sú viditeľné len v infračervenom svetle, teda tiež len v špeciálnom režime. Zabezpečeniu vysokého stupňa ochrany slovenských bankoviek proti ich falšovaniu sa venovala stála pozornosť až do vydania poslednej bankovky nominálnej hodnoty 1000 Sk v roku 2007.

Jednotlivé nominálne hodnoty slovenských bankoviek boli tlačené v špecializovaných tlačiarňach v zahraničí – BA Banknote v Ottawe (Kanada), De La Rue v Zejtune (Malta), Giesecke and Devrient v Mníchove (Nemecko), Francois-Charles Oberthur Fiduciaire v , Rennes (Francúzsko) a De La Rue v Gatesheade (Veľká Británia).

Súčasťou peňažnej sústavy slovenskej korunovej meny boli okrem bankoviek aj obehové mince. Všetky používané nominálne hodnoty mincí boli vyrobené v Mincovni Kremnica, š. p. Na každej obehovej minci sa nachádza spolu so značkou kremnickej mincovne MK aj iniciála Z, ktorá patrí autorovi slovenských obehových mincí Drahošírovi Zobekovi. Štruktúra materiálu, veľkostné a hmotnostné parametre jednotlivých nominálnych hodnôt mincí boli stanovené tak, aby vyhovovali v maximálne možnej miere požiadavke ich ľahkej identifikácii pri ich praktickom používaní. Na predných (lícnych) stranách mincí sa okrem štátneho znaku slovenskej republiky nachádza nápis SLOVENSKÁ REPUBLIKA.

Národná banka Slovenska od roku 1993 do roku 2003 zabezpečovala vydanie i distribúciu jednotlivých ročníkov týchto obehových mincí na zberateľské účely vo forme kompletých súborov mincí. Tieto boli vydávané spolu so žetónom, ktorý sa každý rok obmieňal.

Od roku 2004 vydávanie a distribúciu súborov obehových mincí prevzala priamo Mincovňa Kremnica, š. p. Zvolený základný rad nominálnych hodnôt slovenskej mincovej sústavy pozostávajúci zo 7 obehových mincí plne zodpovedal potrebám a vyhovoval praktickým požiadavkám občanov.

Pri výrobe mincí bol pri najnižších halierových hodnotách, t. j. pri 10 h, 20 h a 50 h použitý hliník ako dominantný mincový materiál (pri 50 h vzore 1996 to bola meď). Minca nominálnej hodnoty 1 Sk (základná jednotka korunovej meny) bola vyrobená z medi a zinku, ďalšie mince dvoj a päť koruna z niklu a posledná minca základu mincového radu slovenských obehových mincí bola vyrobená ako zliatina medi, hliníka a niklu, kde v štruktúre použitých kovov rozhodujúci podiel predstavuje meď (920 dielov medi na 1000 dielov zliatiny).

PAMÄTNÉ MINCE

Národná banka Slovenska vydávala od roku 1993 pamätne mince. Námetové stvárnenie týchto

Súbor slovenských obehových mincí

Foto: Jakub Kvjac

Pamätná 200 korunová minca, Rok ochrany európskej prírody

Pamätná 200 korunová minca, SNG

Bimetalová minca k 10. výročiu vzniku SR

mincí bolo oveľa širšie ako obehových mincí. Týka sa napr. výročí významných osobností a pamät-

ných udalostí, ochrany prírody, vedy a techniky, pamiatok zaradených do svetového dedičstva a pod. Pamätné mince boli takmer všetky raze- né výlučne v Mincovni Kremnica. Hlavným mincovým kovom bolo striebro a zlato, resp. zliatiny striebra a zliatiny zlata. V ojedinelých prípadoch, kde bolo hlavným mincovým kovom zlato, bol použitý drahý kov platina a paládium. V období rokov 1993 – 2008 bolo vydaných spolu 54 pamät- ných strieborných mincí v dvoch vyhotoveniach, v bežnej kvalite a vo vysokom lesku v tzv. kvalite proof, 10 zlatých pamätných mincí a tri pamät- né mince v kombinácii zlata a ďalších vzácnych kovov. Slovenské pamätné mince po výtvarnej stránke a z hľadiska štandardnej mincovej krem- nickej výroby mnohokrát zaujali nielen pozornosť verejnosti, ale našli kladnú odozvu aj v odborných kruhoch doma aj v zahraničí.

Zaujímavosťou v emisnej činnosti NBS bolo vydanie striebornej pamätnej mince nominálnej hodnoty 2000 korún k jubilejnému roku 2000, ktorá mala tvar osemuholníka. V roku 2003 to bolo vydanie súboru obdĺžnikových strieborných mincí znázorňujúcich slovenské bankovky a tri pamätné mince zo zliatiny zlata a ďalších drahých kovov, ktoré zaujali svojím atypickým neštandard- ným tvarom so zaoblenými hranami.

V roku 2001 to bola trimetalová minca troju- holníkového tvaru vydaná pri príležitosti začiatku 3. tisícročia, v roku 2003 minca nominálnej hod- noty 10 000 korún v tvare štvorca vydaná k 10. vý- ročiu vzniku SR a o rok neskôr minca v tvare päťu- holníka, ktorá bola vydaná pri príležitosti vstupu SR do EÚ.

Všetky pamätné mince, ktoré vydala Národná banka Slovenska boli na území Slovenskej repub- liky aj zákonnými platidlami, a to až do posled- ného dňa platnosti korunovej meny, ktorým bol 31. december 2008.

Foto: Jakub Kvjac

U
E
T
A
I
B